

ČESKÁ KNIŽNICE

NAKLADATELSTVÍ HOST

Egon
Hostovský
DŮM BEZ PÁNA /
PŮLNOČNÍ
PACIENT

ČESKÁ KNIŽNICE

NAKLADATELSTVÍ
HOST

Egon Hostovský

DŮM BEZ PÁNA / PŮLNOČNÍ PACIENT

PRAHA — BRNO 2018

ČESKÁ KNIŽNICE

Vydávají Nadační fond Česká knižnice, Ústav pro českou literaturu
AV ČR, v. v. i., a vydavatelství Host

www.kniznice.cz

FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

Ediční přípravu svazku zajistil Nadační fond Česká knižnice za finanční podpory Ministerstva kultury ČR.

Vychází za finanční podpory Ministerstva kultury ČR.

Vydání knihy podpořila Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.

Publikace vznikla s podporou na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné instituce 68378068 (ÚČL AV ČR, v. v. i.).

Ediční příprava Štěpánka Pašková

Komentář Václav Vaněk

Vědecká redakce Jiří Holý

© Egon Hostovský — dědicové, 2018

Editor © Štěpánka Pašková, 2018

Commentary © Václav Vaněk, 2018

Cover art © Vladimír Fuka — dědicové, 2018

© Nadační fond Česká knižnice, 2018

© Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2018

© Host — vydavatelství, s. r. o., 2018 (elektronické vydání)

ISBN 978-80-7577-388-3 (PDF)

ISBN 978-80-7577-389-0 (ePUB)

ISBN 978-80-7577-390-6 (MobiPocket)

DŮM BEZ PÁNA

*...zanevřel jsem na pokolení to, a řekl jsem:
je to lid, jenž bloudí srdcem...*
ŽALM 95.

Josefu Palivcovi

Cestou

V nejbližších dnech uplynou již tři roky od první chvíle mého mráкотného putování, o němž by člověk výmluvnější dokázal vyprávět příběhy opravdu nevšední. Byla neděle 6. května 1934. Ranní mlhy padaly do ulic, nad střechami kroužil vítr, oblaka se otvírala modrým výškám a obzor žíznil po dálkách. Dosud se chvěji při vzpomínce jako uprchlý syn, který se sice vrátil kajícně do domu otcovského, avšak s duší tuláka. Toho dne jsem se poprvé zahleděl do nedozírných, přeludných závratí, a od toho okamžiku jsem marně hledal v sobě a kolem sebe, čeho se zachytit.

Odjížděl jsem z Prahy. Nadlouho a snad i daleko. Do Itálie, do Francie, třeba do Řecka, kam se mi zachce. V zimě jsem byl těžce nemocen. Nyní mě poslali na zdravotní dovolenou. Ale dříve než odjedu do ciziny, podívám se domů, do Starkova, všichni sourozenci se na několik dní sejdeme v rodném domě a oslavíme sedmdesáté narozeniny tety Bedřišky, jediné otcovy sestry, jež po smrti matčině vstoupila do našeho domu, aby bděla až dodneška nad jeho mírem. V pátek za mnou přijede žena. Klára ještě nikdy nebyla u moře. Ani já si už nedovedu vybavit jeho barvy, jeho pach a vření vln ztékajících břeh, příboj, bílé

plachty na obzoru, zelené řasy, syčící pěny a modrý vítr! Můj bože! Před osmnácti lety jsem viděl moře naposledy!

Vlak vyjížděl z nádraží. Spustil jsem okno. Klára dosud neodešla z peronu? Ne, ne, ještě mi mává. Je to skutečně ona? Nasadil jsem si brýle. Jistě! Sbohem, na shledanou! Škoda, mohla jet hned se mnou. Aby čert vzal její nákupy! No ovšem, má pravdu, potřebuje nový klobouk, také boty, a šaty jí švadlena dodnes neodvedla! Vidí mě? Dosud mává. Na shledanou, na shledanou!

Koneckonců je v pořádku, že krátký čas budu bez Kláry. Člověku se má také někdy po jeho ženě stýskat. Così se v poslední době vloudilo mezi nás, nevím co, a nevím, kdy to začalo, jakási tíseň nebo únava, nedovedu nalézt pravé slovo, nejhůře jsem to pocítoval za své nemoci, kdy mě Klářina přílišná péče začínala už takřka mučit, ale nechtěl jsem tehdy o nás dvou přemýšlet. Až doma! Všechno až doma! Tam se zotavím. Tam se mi zbystrí oči. Doma je klid a pohoda k úvahám, domov je jediné zrcadlo, jež nezkresluje. Snad oba žijeme příliš všedně — ech co! Až doma, až doma!

Vlak byl poloprázdný. Protáhl jsem se a potom se hluboko vyklonil z okna. Slunce začínalo hřát, ale teď na mne fičel vítr a dravě se otíral o tváře. Zamhouřil jsem oči a zhluboka vydechl. Zdálo se mi, že teprve dnes, po letech, smím plnými doušky dýchat. Vzduch byl nasycen nasládlým vlhkem. Jedu domů! Mezi lesnaté kopce kladského pomezí, po nichž se honí široké vlny všech odstínů zeleně a modři.

Opravdu, teprve na této cestě ze sevřených včerejšků do bezbřehých zítřků, zkolébán pravidelným otrásáním do polospánku, cítil jsem, že se měním z mechanické loutky v živoucího, osvobozeného člověka. Pojednou bylo ve mně i mimo mne tolik pohody, měl jsem tolik času, tolik volnosti, směl jsem nerušeně vzpomínat, dumat a bezstarostně naslouchat šepotu neviditelných úst o úžasných proměnách světa, pro něž jsem byl dosud hluchý a slepý. Ne že bych se nebyl dovídal o převratných pozemských událostech, o smrti králů, o nových městech, o bloudících armádách chudáků, o chystané válce, o tragédiích,

výhrách a prohrách přátel, leč to vše byla pro mne chabá ozvěna nesmírně vzdálených dějů a zanikala v železném cvalu žoldněřských bot. Co vědí dnešní žoldněři o lidech, o světě a o kouzelnictví plynoucího času?

Jel jsem domů kolem známých měst a vsí, kolem rozkvetlých zahrad, kolem řek a rybníků zrcadlících oblačné vidiny. Trochu mě omamovala záplava slunce, prudký úprk krajiny a ocelová ukolébavka. Tato poklidná cesta se lišila od všech předešlých. Vytrhla mě ze zajetí ustálených představ. Bylo mi jako člověku, jenž se vrací na místa prvních her a jemuž najednou připadá, že se posud nevyzul ze střevíčků dětství, že snad stále ještě vedou stezky domova kolem perníkových chaloupek, že posud rostou stromy až k oblakům, že neztratily zatím květy polovinu svých barev a že možná i dnes lze na chvíli porozumět písničce ptactva. Podařilo se mi znenáhla zapomenout na Prahu, na banku, v níž jsem zaměstnán, na práci, na lékaře, který mě ošetřoval, na jeho příkazy. Vracel jsem se do atmosféry ztraceného času, z něho se vynořoval můj rodný dům v podobě dávno zapomenuté, neošlehaný nečasem, nepoznamenaný ještě desítkami třesutých zim, vznešený, s dveřmi otevřenými dokořán.

Byli jsme tehdy nerozlučný čtyřlístek, tři bratři a sestra, měli jsme vlastní společný pokoj s růžovými stěnami, na dvoře smutného beránka a králíky s červenýma očima, měli jsme velikánskou zahradu, starou a zanedbanou, zahradu s pětadesáti úkryty a zpuchřelým plotem, půdu s nepřeborným haraburdím, měli jsme oči užasle rozšířeny a naše nohy byly tenkrát stvořeny pro sedmimílové boty. Na matku se z nás mlžně pamatuje jen nejstarší bratr. Zemřela tři měsíce po mém narození. Zbyl po ní náš nábytek a ještě tři fotografie, špatné fotografie, z nichž si nedovedeme dobře představit její pravou podobu. A tak již naše první vzpomínky obletují tvář druhé paní domu, otcovy neprovdané sestry; přišla k nám před třiceti roky, sklonila se k svým malým čtyřem svěřencům a pak již navždy zůstala nad nimi dobrotivě schýlena.

Náš rodný dům býval poutním místem nespočetných příbuzných nebožky matky, jejích tet, strýců, bratranců a sester.

Přicházeli k nám ze všech světových stran a zřídka pospíchali s odjezdem. Neznám druhého rodu, který by se mohl honosit tolika větvemi a tak bohatou výmluvností svých příslušníků. Otec chodíval mezi hosty nevšímavý a shovívavě usměvavý jako král mezi dvořany. Patrně vůbec nevnímal jejich brebentění, které se jen za noci ztišilo, ale snad nikdy nezmlklo docela. Vidím dosud jasně ve vzpomínkách znavenou tetinu tvář, jak automaticky přisvědčuje černým, rezavým a šedivým ženštinám, vřeštícím u stolu, u plotny, dokonce i u jejího lože, vidím, jak rezignovaně sleduje vášnivá gesta tolika zvědavých, nenechavých rukou, jimž se nikdy nepodařilo přervat trpělivou vlídnost tety Bedřišky. Těch bab, tetek, strýců a jejich požehnaného potomstva, obracejícího stavení vzhůru nohama! Ale měl jsem je všechny rád: strýce Isidora, jemuž jednou sestra vylila inkoust na ctihodnou lysinu, kulhavého, špinavého chudinku s laciným cvikrem na nose a věčně kručícím žaludkem; chechtavou tetu Elsu se špinavým krkem a černými prsty a falešnými šperky, kolem níž se jedné noci strhl strašlivý povyk, protože, zívajíc hříšně na hvězdnaté nebe, otevřela příliš ústa a nemohla je pak sklápnout, ufnukanou sestřenicí Idu, bratrance Pavla (tajně kouřil a uměl stříhat ušima), pratetu Malvu, nahluchlou a poloslepou babku, jež nám jediná nikdy nepřivezla žádný dárek, ale vychytrale se přiživovala na cizí štědrosti:

„Víš, Emilku, aby sis nemyslel: ta krásná trumpetka není jen od strýčka Oskara, ta je také ode mne!“

Matčini příbuzní všemš ctili mého otce přepjatou úctou. Oslovovali ho obřadně a ani při nejlepším jídle z něho nespouštěli oči. Mluvili o něm tlumeně a někteří dokázali vyjádřit svůj obdiv a lásku jen potřásáním hlavy a mlaskáním: „Ts, ts, ts, ts, ts! To řekl Richard? Ts, ts, ts, ts, ts! Bože, náš Richardek!“ Byli šťastni, zeptal-li se jich někdy po zdraví, a podezřívám je, že si o překot vymýšleli nemoci, aby si vynutili jeho pozornost. Otec byl také vskutku hoden jejich respektu! Ze zapadlých, těkavých očí sršely jiskry tajemného, uchvacujícího plamene. Dlouhé prošedivělé vousy mu splývaly na prsa a jeho zavalitá, nemotorná postava jako by se měla ubírat jinými cestami než

pozemskými. O Richardu Adlerovi šla jedna řeč, že „je lidumil, jakého bys dnes pohledal“, že léčí více zdarma než za peníze, a kromě toho že je učenec, jemuž nejosvícenější páni z široka daleka nesahají ani po kotníky.

Byl zamlklý a měl rád tuláky. Často zmizel na mnoho dnů z domu, jezdil do Prahy i za hranice, vracel se s tlustými, cizojazyčnými knihami a nad nimi pak dřepěl ve své ordinaci celé noci. Dodnes nevím, kolika jazykům rozuměl. Bylo jich příliš mnoho. Četl nepřetržitě, i při jídle, a teta Bedřiška si záhy odvykla bránit mu v tom. Nikdy se s námi nemazlil, ale ani nás nikdy neplísnil. Jeho oči, aspoň se mi tak dlouho zdálo, již dávno, dávno před tím, než byly zatlačeny, odvrátily se od nás k nehmotnějším podobám a skutečnostem. Vědělo se o něm, že napsal a vydal dvě filozofická díla. Psalo se o nich i v pražských novinách. První kniha se jmenovala Stráž dějin, druhá Poutníci a čas, obě, jak stálo v těch novinách, řešily úděl židovstva a obě, jak se tvrdilo po Starkově a okolí, byly tak krásné a moudré, že si s nimi živá duše nevěděla rady.

Na ulici ho všichni kolemjdoucí hlučně a obřadně zdravili a jenom málokdo se za ním neohlédl.

„Náš doktor? Cha! Budete něco povídat! Se svíčkou za bílého dne si hledejte podobného žida! Ruce mu pozlatit! Vždyť ten člověk... Ale co bych vykládal! Jeho jméno najdete i v naučném slovníku!“

Byl snad až příliš učený. Když umíral, chtěl nám cosi velmi důležitého říci. Ale nerozuměli jsme mu: blouznil hebrejsky. To jsme už byli dospělí a naše znalost hebrejštiny byla tehdy daleko, daleko chatrnější než za časů dětství. Opravdu, tolik věcí upadlo v zapomnění od té doby, kdy jsme na zahradě pochovali beránka, kdy nám posli naši králíci, kdy umřela prateta Malva i strýc Isidor a kdy se tetě Else narodila dvojčata! A tolik věcí se zatím změnilo k nepoznání!

Náš dům zestárl a zchudl. Příbuzní to poznali dříve než my. Už se k nám nesjíždějí. Hluboké ticho, šedivé jako prach, pozvolna přikrývá chodby a pokoje. Jen někdy je slyšet z přízemí křik dětí mého nejstaršího bratra Ervína. Přízemí nepatří

k našemu domu od toho dne, kdy se nad vchodem objevil nápis *Ervín Adler, obchod s textilním zbožím*. Přízemí patří jen Ervínovi, je přestavěno a proměněno podle cizího vkusu.

Tetě Bedřišce zbělel poslední tmavý vlas. Vleče se těžce z místnosti do místnosti za jakýmsi obřadným úklidem, jenž do smrti nebude skončen. V bývalém dětském pokoji nejraději vysedává Heda. Naše jediná sestra, kterou jsme vždycky hýčkali jako křehkou živoucí loutku. Kdysi hrávala na klavír vídeňské valčíky. Už léta nehraje. Jen jednou začas ťuká ukazováčkem do kláves, jako by zamyšleně hledala zapomenutý tón. Je jí čtyřiatřicet let. Bývala krásná, vysoká, štíhlá, dětinsky hravá, milovala zrcátka a korálky. Nevíme, proč se nevдалa. Snad teta to ví, ale mlčí. Heda vede tetě domácnost, vaří, chodí nakupovat a spravuje punčochy.

Ordinace, u jejíchž dveří jsme naslouchávali se zatajeným dechem příšerným výkřikům pacientů, jimž tatínek trhal zuby nebo napravoval vymknuté nohy, je proměněna v pokoj pro hosty. Ale ze všech nespočetných hostů zbyli jen dva: já a bratr Jindřich. Přijíždíme jednou až dvakrát do roka a vždycky nakvap. Zvláště Jindřich se zřídka kdy objeví a pozdrží, ačkoliv nemá domů daleko. Je lékařem, jako býval tatínek. Jediným lékařem v Radechově, v rozvleklé pohorské obci, vzdálené sotva tři hodiny cesty od Starkova. Je z nás nejchytřejší. Vždycky jsem mu podléhal, i jeho gesta jsem si osvojil. Je stále zarostlý, nečesaný, nosí holinky, mnoho nemluví. Je uštěpačný a kouří čtyřicet cigaret denně. Teta se obává, že se nikdy neožení. Byla doba, kdy snil o cestě na Měsíc ve vystřelené dělové kouli. Těžko říci, o čem sní dnes. Trpí nespavostí. Sejdeme-li se u nás spolu, vypravujeme si oba mnohdy až do svítání všední hlouposti, při jakých lze být myšlenkami za devaterými horami. Vypravujeme si, protože Jindřich nemůže usnout a nesnesl by spáče vedle sebe. Mám rád tyhle probdělé noci! Ležíme ve tmě. Hovoříme, i když si nemáme co říci. Ovládáme tohle umění. V Hedíně pokoji do půlnoci hoří světlo. Vidíme je škvírou pode dveřmi. Někdy tam vedle jednotvárně dokolečka cupitají lehké kroky. Měsíc, neskutečně rozšířený oblačným kolem, stoupá po okně

a zsinale ozařuje podobiznu tatínkova otce. Je to podobizna starého žida s černou šábesovou čepičkou na hlavě a s předlouhými bílými vousy. Byl rabínem a neměl nás rád. Zřekl se mého otce, nesmířil se s ním ani v hodině své smrti. Nikdy nepřekročil práh našeho stavení, a dokud žil, nesměla k nám vstoupit ani teta Bedřiška. Jak mě kdysi dojímala nejsmutnější z jejich pohádek, podle níž jsme byli zavržené děti královské. Pocházíme z rodu Kohenů, kteří jsou prý přímými potomky Arona, bratra Mojžíšova, a jimž jedině náleží kněžská důstojnost. Zákony života Kohenů jsou přísné a neúprosné. Mimo jiné není jim dovoleno studovat lékařství. Můj otec však neuposlechl svatých příkazů, stal se lékařem, pošpinil rod Aronův. O všech svátcích za života dědova Koheni, zahalení v bílý hedvábný tales, žehnali v synagoze se vztaženýma rukama zbožným posluchačům, kteří se zatím modlili, aby se splnily jejich dobré sny, jež snili o sobě a o bližních, jako sny Josefovy, kdežto sny neblahé aby se proměnily v požehnání, tak jako se z vůle Boží proměnila kletba Balaamova v požehnání Izraele. A můj otec, odpadlík, už nikdy nesměl žehnat! Už nikdy!

Snad jsem se v líné nečinnosti příliš omotal vzpomínkami, snad mě opojily prudce ozářené dálky času, snad mě také zmámilo rytmické dunění kol, zběsile za sebe odhazujících povědomé obrazy krajů — vím jen tolik, že jsem se pojednou octl v nové, omamné atmosféře, jež zlehka přikryla mé rozprchlé myšlenky a celičkou zemi.

Do Starkova jsem dojel krátce před polednem. Zároveň se mnou vystoupilo sotva pět cestujících a všichni mě předhonili. Kufr jsem odevzdal nosiči a šel zvolna s kabátem přes ruku lipovou alejí k městu. Nebe bylo bez jediného mráčku a vítr malátně uléhal k nohám. Po obou stranách silnice, obehnané listnatými hradbami, čnely k obnaženému nebi tovární komíny, a připadalo mi, že se vysoko nad zemí třepí a rozpadají v oslnivou závrať bezbarvého jasu. Klamná světelná mlha obestírala celý kraj.

Tichá alej ústila do pestrého shluku. Ve Starkově měli právě pout. Boudy, barevné cetky, cukrátky, turecký med, tlupy

povykujících dětí, vřeštění trhovců, křik papouška, kolébavé matrony, ctihodní otcové s viržinkami, zatoulaní psi, a nad tím vším halas píšťalek, řehtaček, bubínků, smíchu i pláče svátečně vystrojené drobotiny. Boudy vroubily hlavní ulici od mostu přes náměstí až k podzámčí. Prodíral jsem se s rukama v kapsách lelkujícími zástupy jako zvědavý cizinec.

Spatřil jsem dosud jen tři známé tváře. Odpověděl jsem roztržitě a plaše na jejich pozdravy a vždy jsem rychle vykročil, abych jim utekl. Chtěl jsem být ještě chvíli sám, ještě chvíli se rozhlížet kolem sebe a nemyslit na to, odkud přicházím a kam jdu.

V náhle rozšířeném prostoru se země schoulila do sebe a na ní se zmenšila stavení, zmenšili se lidé i stromy. V jarmareční vřavě a v muzice dvou kolotočů scvrklo se mé město v miniaturní království, rozkošné a komické svou nemohoucí barevnou rušností. Všechno kolem dokola se zdálo maličké a titěrné. I já jsem si připadal droboučký jako zrnko písku, a dětinsky jsem se radoval, že jsem bezpečně ztracen v této mravenčí říši.

Na náměstí před kostelem se mne zmocnil proud těžkopádných venkovanů. Nechal jsem se libovolně unášet od chodníku k chodníku. Ze zámeckého kopce se snášela na střechy domů a na dlažbu neviditelná záplava květů, naplňující vzduch bezovou vůní. Vysoko nad nedělním hemžením kolem bílých věží zámku kroužilo několik kavek. S vítězným krákáním opisovaly do blankytu široké, temné kruhy.

Polekal jsem se, jako by se měly zhroutit kulisy divadélka, po jehož scéně jsem přecházel: za mými zády kdosi vykřikl mé jméno. Divoce jsem vyrazil ze zástupu. Po jeho okraji jsem se dostal o několik kroků kupředu. Vzápětí mě však opět strhl nový hlouček a zanesl mě daleko od kostela, do slepé uličky, vytvořené boudami. Oddychl jsem si. Unikl jsem rušiteli. Kulisy se nezhroutily. Měl jsem uličnickou radost. Nedočkavě jsem se rozhlížel, hledaje pouťové atrakce. Hned vedle bylo cosi pozoruhodného. Vyčouhlý, vousatý chlapík hlasem kašpárka ječel do hlásné trouby:

„Tady, tady, u nás, dámy a pánové, je ukryt váš osud! Světoznámá jasnovidka Sidonie de Parma odhalí vaši budoucnost! Tady, dámy a pánové!“

Dral jsem se kupředu opravdu nedůstojně, a podařilo se mi dostat se až do první řady. Za vyvolavačem stála vychrtlá žena v černých, obnošených šatech a s páskou na očích.

„Tady, pánové, zvíte, co vás v budoucnosti nemine. Sidonie, přesvědč ctěné obecnstvo, že dovedeš číst v tajemství jako v otevřené knize! Pověz nám, je-li tento pán (ukázal na mne) ženat, či svoboděn.“

„Ženat,“ řekla Sidonie slabým, unaveným hlasem.

„Odkud sem přichází?“

„Z nádraží!“

„Je pravda, vaše blahorodí, co řekla Sidonie?“

Překvapeně jsem přikývl. Vyvolavač se blazeovaně uklonil.

„Sidonie, pokračuj a pověz nám, co tento gentleman (ukázal na zubícího se tlouštíka, ozbrojeného pádnou sukovicí) má v pravé náprsní kapse.“

„Modlitební knížku!“

„Ba ne!“ šklebil se tlouštík.

„Sidonie!“ zařval vztekle vyvolavač a dupl.

„Ne... noviny!“ vydechla sotva slyšitelně jasnovidka.

„To tedy ano!“ přisvědčil muž se sukovicí. Přestal se šklebit, sňal z hlavy myslivecký klobouk a hloupě otevřel ústa.

„Ještě do třetice, Sidonie! Zde tato dáma...“

Ohlédl jsem se, sleduje vzdušný oblouk vyvolavačova ukazováčku — a vtom jsem ji spatřil. Nevím, kolik jí asi bylo let. Byla útlá a pružná. Měla šedivý jarní kostým. Široký slaměný klobouk držela v ruce. Stála trochu vzadu po mé pravici. Bezděky jsem k ní přistoupil. Docela blízko k ní. Její plavé vlasy mi přivál vítr na ústa. Voněly sluncem.

Snad právě přehlušil výskot od kolotočů vše ostatní. Nic jiného jsem aspoň neslyšel než výskot. Avšak dojem, že už delší čas nestojím pevnýma nohama na půdě skutečného světa, byl nyní zesílen. Odtrhl jsem oči od dívky a nechápavě se rozhlédl.

Zabloudil jsem mezi pohyblivé loutky panoptika? Opilá strnulost byla ve mně i mimo mne a v ní nabývalo celičké okolí tvářnosti barvotisku a postavičky podoby loutek. Nevýslovně hřejivá pohoda však prolínala toto ovzduší figurek, hraček a batolivého neklidu.

Chvatně jsem se opět obrátil k dívce. Zamítavě vrtěla hlavou. Sidonie patrně špatně hádala. Nyní uhodla? Dívka se rozpustile smála. A přece bylo cosi teskného v jejích modrých očích a v koutcích dětských úst. Teď jí naskočila na čele šikmá vráska a pohyblivá vlna jí pokryla tváře novým úsměvem. Povšimla si mne, ano, nový úsměv byl určen mně! Hleděl jsem do očí důvěřivého a nerozpačitě zvědavého dítěte. Oslovila mě. Byl to skutečně hlas malého děvčátka.

„Vy si nekoupíte planetu? Vždyť vám přece Sidonie všechno uhádla!“

Pohnul jsem ústy, aniž jsem hned promluvil. Pak jsem zakoktal, jako bych se omlouval:

„Ano, ano, také si koupím planetu!“

O planety byl obrovský zájem. Desítky rukou se po nich natahovaly k nehybné Sidonii.

„Za pouhé dvě koruny, dámy a pánové!“

Také na mne se dostalo. Přečetl jsem první větu: „Čeká vás dlouhá, dlouhá cesta!“

„Co vás čeká? Štěstí jako mne?“

Plavovlasá dívka, držíc v napřažené pravici svou planetu, dychtivě ke mně obracela rozesmáté oči.

„Nevím, bude-li to štěstí. Počkejte: čeká mě dlouhá cesta... mnoho nesnází, ano, mnoho protivenství... a posléze se všechno k dobrému obrátí!“

Ještě několik vteřin jsme nahlíželi do své budoucnosti. A pak jsme jako na povel vykročili, jeden vedle druhého, svírajíce konečky prstů losy příštího osudu. Modré žilky pod jejím tmavým obočím se chvěly. Několikrát se naše ruce dotkly. Opět a opět mi poletoval její vlas po tváři.

„Vás tedy čeká dlouhá cesta! A mne bezpochyby také, ale o tom nic není psáno v mé planetě. Škoda!“

Její úsměv prošel tisíci odstíny. Mlčeli jsme již. Trvalo to minutu? Hloučky se před námi rozestupovaly a vířivý ruch zůstával daleko vzadu.

Vzpomeňte si, že jednou jedenkrát jste šli také tak, cizinec vedle cizinky, sami dva v bezeslovné družnosti, kterou tmelil jen dech a tep krve — a už nic!

Rozehnal nás vetřelec. Popadl mě oběma rukama za ramena jako uprchlého vězně. Byl jsem ztracen.

Ještě se za mnou ohlédla, pokynula mi hlavou v jakémsi maličkém, něžném, jiskřivém posunku a potom zmizela v davu.

Náměstí po ní zesmutnělo.

Muž, jenž se nám postavil do cesty, cloumal mnou, jako by se bál, že mu upadnu do mrákot. Poznal jsem ho, teprve když hřmotně a zpěvavě promluvil:

„Človče! Kde ses tady vzal? Neviděli jsme se věčnost, a na dopis jsi mi dodnes neodpověděl!“

Byl to agent Max Braun. Maxa! Starý mládenec, který uměl obchodovat se vším na světě. Poďobaný Maxa! Spával v salonech i na slámě, zakládal výstřední spolky pro potrhlé kumpány, všechny nové politické ideje nacházely v něm na týden nadšeného propagátora, v kartách ho nikdo neobehrál, pil, zpíval, ženám se nevyhýbal, žil měsíc jako kníže, pak zase živořil na dluh a na splátky, na manžety si psal anekdoty, hrával divadlo u kočovných společností — a starkovští židé se za něho styděli. Jen synové Richarda Adlera ho na smrt milovali. Co všechno jsme spolu prožili! Dával mi první zakázané cigarety, učil mě tančit, půjčoval mi peníze, doručoval milostná psaníčka, předsedal našemu tajnému sdružení septimánů-anarchistů a vodil mě na duchařská zasedání. Později, když jsem již studoval v Praze, uchýlil se ke mně načas, a dospěli jsme tehdy tak daleko (vinou zastavárny), že jsme nemohli společně vycházet z bytu, protože nám zbyl jen jeden pár bot pro oba. Pak jsme se vídávali řidčeji a řidčeji, Maxa zestárl a zvážněl, zapomínal jsem na něho; nedávno se však sám přihlásil zmateným dopisem. Rád by se mnou mluvil, ať se u něho zastavím, až přijedu do Star-kova. Není prý ve své kůži, snad bych mu mohl pomoci. Je prý

v téhle mizerné době svrchovaně načase, aby si lidé sobě blízcí konečně řekli, co už dávno mělo být řečeno.

A nyní jsem zmateně hleděl na jeho dolíčkovanou, zarudlou tvář, vysoké tmavé vlasy s prvními stříbrnými vlnami a na jeho překotně pohyblivá ústa. Sbíral jsem všechny síly, abych se soustředil. Šlo to ztěžka. Nemohl jsem setřást z očí obrazy nedávných okamžiků, utkaných z barev, světla a vůně. Jenom docela zvolna jsem se probíral z plavého oslnění k střízlivým myšlenkám. Nic se přece neděje, ano, to je Max Braun, podobaný Maxa, ani se příliš nezměnil, musím se mu omluvit a vysvětlit, proč jsem neodpověděl na jeho dopis. Jen kdyby se mi už v hlavě vyjasnilo! Snad ještě nejsem zcela zdrav, možná, že jsem se před chvílí příliš zahleděl do slunce, nu ovšem, také jsem zapomněl, že si na ulici mám vždy nasadit brýle, ano, cosi hloupého se mi prve zdálo, je to všechno k smíchu... ve Starkově mají pout, stovky zpocených lidiček zevlují kolem bud, otcové funí, maminky šilhají po krásných látkách, děti řvou, psi se očuchávají, jak by ne, je jaro, idyla, máj, a to je všechno, dočista všechno.

Maxa svíral má ramena jako v kleštích, prohlížel si mě od hlavy k patě a vláčně pokyvoval hlavou: jo, jo, tak tedy jo!

„Odpust' mi, Maxo, nemohl jsem ti psát, protože...“

„Pst, pst, všechno vím, noviny sice o tobě ještě nepiší, ale co smlčí noviny, nesmlčí váš Ervín. Emilek byl nemocen, zápal plic nebo co, zubatá užuž stála nad jeho postýlkou — proboha, jen se neomlouvej! A neptej se, jak se mi vede a co teď dělám. Já ti, holoubku, najednou zničehonic k smrti mám nerad, ptá-li se mne někdo na to, co ho nezajímá... Ty jsi teď právě přijel?“

„Ano, dostal jsem zdravotní dovolenou.“

„Zdržíš se u nás dlouho?“

„Jen asi deset dní, chci jet k moři.“

„Ó, k moři ráčíte, jasnosti? A deset dní ve Starkově? Hm, to stačí. Kdy se sejdem? Pozítří večer — ano? U Černého be-ránka — při víně, nepovídej mi, že nesmíš pít! Doprovodil bych tě teď domů, bohužel náramně pospíchám, mám na ná-draží schůzku se svým pražským nakladatelem. Ne, neboj se, nepiši romány, jen je prodávám. Po Starkově a dalekém okolí.

Představ si: Maxa už neprodává ani motocykly, ani šicí stroje, ani dámské prádlo, ani obrazy, nýbrž romány! Čistý úpadek — co? A vidíš, miláčku, jak jsem nedůsledný: nejdříve ti zakáži, aby ses ptal na mé nové zaměstnání, a hned nato se o něm sám rozzváním. Pan nakladatel mě zatím proklíná. Hrome, už mám nejvyšší čas! Chlapečku, pozítří večer na shledanou! Začátek slavnostního zasedání o osmé. Frak ti odpustím a límec také, je dusno. Adieu, dušinko!“

Lesklé šosy Maxova rozepjatého kabátu žalostně sebou zmítaly v trhavé, klátivé chůzi. Nikdy nešel pomalu a klidně, vždy chvátal s rukama maličko zvednutýma, připraven odstrčit překážky, jež se mu postaví do cesty. Podobaný Maxa! S čím-pak se mi svěří? Je mu asi zle, už dávno jsem ho neviděl v tak ošumělém obleku. A kvapem šediví! Sejdeme se. To znamená, že mě čeká malé dobrodružství. Vždycky se něco přihodí, když my dva se sejdeme. Sledoval jsem chvilku jeho uspěchanou postavičku, zapadající a opět se vynořující v temných vlnách pouťového mumraje, ale přestal jsem na něho myslet, ještě dříve než mi sešel z očí. Myšlenky se opět začínaly v mé hlavě podnapile potácet.

Ještě nesmím jít domů, dříve musím nalézt... Znepokojen pátral jsem napravo, nalevo, cosi jsem hledal, cosi mi chybělo. Kde je má planeta? Snad jsem ji neztratil? Ne, sláva! Zastrčil jsem ji do kapsy, tady je! Ostatně nebyla to planeta, co jsem postrádal. Zamhouřil jsem oči, abych se upamatoval. A v těch několika slepých vteřinách jsem ucítil na ústech a na tváři třepotavý chomáček vlasů, které voněly sluncem.

„Co vás čeká? Štěstí jako mne?“

Kdosi do mne prudce strčil, klopýtl jsem a div neupadl. Vztek-le jsem zaklel. Co tu dělám, proč nejdu domů, kam mě zase čerti vedou? Rázně jsem si nasadil brýle: dívá-li se člověk strážlivě na svět, nemůže bloudit ani vteřinu v oblacích!

Zamířil jsem k Školní ulici a cestou jsem na sebe vrčel: „Opo-važ se ohlédnout!“ Neopovážil jsem se, ale snad právě proto se mi všela na paty podivná, bezobsažná tíseň. Žebraří mrzáci, krčící se při oprýskaných zdech, natahovali ke mně obnažené

pahýly rukou. Mimo se belhal náš bývalý ředitel reálky. Bílý dědeček s tlustými skly na očích, s širokým černým kloboukem a s holí v ztuhlé ruce. Cenil na slunce své falešné zuby a šklebil se. Před osmi lety se zbláznil. Je však neškodný. Nikdo ho nezdraví. Nikdo s ním nemluví. A ještě jsem potkal děvčátko s červenou stuhou na dlouhých copech. Zpívalo nevesele „tralala, tralala, tralala!“ a skákalo po jedné noze. Zbloudilý žlutý pes se ke mně rozběhl, očuchal mě a schlíple se odplížil. Před chudobincem seděly na výsluní na nízkých stoličkách tři babky a provázely mě upřeným, těžkomyslným pohledem vystydlých očí. Sem již nedoléhal hluk z náměstí, zde již nebylo nebe tak modré, tady byli každá věc a každý tvor zakleti v přízračnou samotu.

Před naším domem pobíhal v prachu bosý chlapec, špinavý a otrhaný. S vytřeštěnými očima vyrážel ze sebe vítězný pokřik beze slov a švihal do vzduchu neúnavně prutem, pobízející k úprku neviditelné spřežení. Ošklivé, zanedbané dítě, jež nemá hraček ani kamarádů. Popelí se stále na jednom místě a nikdo netuší, že dokáže přivolat víchr, osedlat jej a urazit na něm hvězdné vzdálenosti.

Do bledého chlapcova obličej se dobývaly od spánků dva modré pramínky žil. Stále zběsileji pobíhal dokola a supěl v zalykavém vzrušení. Zastavil jsem se u něho.

„Jak se jmenuješ, maličký?“

Pohlédl na mne nepřátelsky a rychle se zase odvrátil. Nedal se vyrušit, nezdál jsem se mu ani za mák hodným pozornosti. Nyní mi už ani při nejhorší vůli nezbyvalo nic jiného než jít domů.

Na našem šerém schodišti jsem zakopl o černou kočku. Bolestně zamňoukala, seskočila o tři schody níže a bleskorychle se po mně otočila. Na okamžik se nehnutě zastavila. Pak zvolna sestupovala pozpátku, ježíc srst a nespouštějíc ze mne svých uhrančivých očí. Zmenšovaly se, pohasínaly, znovu vzplály, až konečně nadobro dohořely. Kočka byla tatam. V první chvíli jsem se jí tak polekal, že jsem odskočil a vrazil oběma vztaženými rukama do zábradlí. Otrásl se. Jeho chvění dlouho doznívalo v konečcích mých roztažených prstů. Kočka zmizela, ale odkudsi zdaleka doléhalo ke mně její slabé úpění. I to doznělo. Tady nikdy

nepobíhaly kočky, pokud se pamatuji. Kde se zde teď vzala tahle černá bestie? Stál jsem uprostřed schodiště. Neznámý zatuchlý zápach mi rozšiřoval nozdry. Viděl jsem na stěnách nestvůrné pavučiny a pod nimi fantastické obrazce a můří nohy, kreslené špinavým vlhkem. Vše kolem mi připadalo cizí, i mraky nevraživého ticha, které sem navrstvila zapomenutá léta. Kolik je takových míst, jež vždy nepřítomně míváme a jejichž skutečnou podobu objevíme teprve tehdy, když jsme sražení ze svého zaslepeného rozběhu? Kolik je takových míst s tisíci našich zasutých šlépějí?

Po těchto schodech — nikdy dříve jsem na to nevzpomínal — plížil se kdysi s malou dušičkou vlasatý chlapec. Byl večer, bylo tma a chlapi bylo sedm let. Ze všech koutů se po něm vztahovaly škrtící ruce. Tenkrát se ještě bál. Tenkrát chodila nocí strašidla a šerem přízraky. Jenom světlo, služby a teta dokázaly je zažehnat. Tenkrát bral malý strašpytel tři schody najednou až do prvního poschodí, pak křečovitě mačkal zvonek, netroufaje si vydechnout, dokud mu nepřišli otevřít. A jedva vstoupil do předsíně, přečtli mu z tváře všechnu úzkost.

„Jsi už přece dost velký, Emilku, a velcí lidé se nesmějí bát. Až vyrosteš, kdopak tě bude chlácholit? Živá duše ne, chlapecku!“

Zlořečená kočka! Málem bych pro ni byl nepoznal rodný dům, a co mi všechno připomněla! Jsou prý takové „neuvěřitelné dny“, řekl mi náš Jindřich jedné noci, kterou jsme spolu probděli. „Z neznámého důvodu tě vyšinou z tvé dráhy, a ty pak vidíš celý svět naruby. Nezažil jsi to někdy?“

„Bůh ví, že ne!“

„Odpusť, já zapomněl. Ervínovi a tobě se cosi podobného stát nemůže!“

A přece se stalo. Pohovořím si o tom s Jindřichem, až sem přijede, možná, že má rád takové meditace. „Víš, Jindřichu, sotva jsem vystoupil ve Starkově z vlaku...“

Zlořečená kočka!

Člověk odchází z domova a vrací se. Nepočítá kroků, ať se zpomalují, či zrychlují. Jde, chvátá, belhá se. Namlouvá si, že pozná svou cestu i ve tmě. A najednou... znenadání zakopne o — pořouchlou otázku: kde vlastně jsi a kam jdeš?

Vzpoura

Je mi dobře, jsem doma. Musíte vědět, že se dům Richarda Adlera nápadně liší ode všech jiných domů. V tomto stavení vládne mír, zvláštní, trochu dusný mír, zde jako byste již v předsíni odložili s převlečníky i kus svého vnitřního habitu a připodobnili své myšlenky a city přísnému poklidu domácnosti, v níž od nepaměti je vše v pořádku a na svém místě. U Adlerů vás nic neohrožuje a vy sami zde stěží můžete co kritizovat, protože za všemi zvyklostmi, jež by vás překvapily, cítíte sílu nepsaných zákonů. U Adlerů se naučíte ctít stáří, u Adlerů bezděky potlačíte vzdor, prchlivost a ješitnost, toto ovzduší činí z vás rychle jenom diváka a posluchače jako ovzduší koncertní síně, soudu nebo divadla. A znenáhla tady každý spatří sám sebe z obrovského odstupu.

Svému nejstaršímu bratrovi pomáháme do kabátu od chvíle, kdy nám dal najevo, že vystupuje z našeho svorného a rovnoprávného čtyřlístku. Dosud nás nenapadlo uvažovat, je-li hoden takové pozornosti. V našem společném domě ho posloucháme. V tomto domě jsme něžní k své sestře a zahrnujeme ji laskavostmi a ona zase všemožně dbá o naše pohodlí. Cokoliv zde děláme, činíme bezmyšlenkovitě a mechanicky, v témž návyku, v jakém chodíme a otvíráme dveře.

Tak si zde počínají lidé naprosto svobodní, kterým mimo rodný dům je všechno dovoleno. Lidé, jimž otec nikdy nebránil v jejich rozhodování. Rodinný řád dětí Richarda Adlera má staré kořeny, je pevný a vzorný, mohlo by se o něm psát v čítankách.

Obědváme. U stolu sedí teta Bedřiška, Ervín, jeho manželka Růžena, Heda a já. Ervín a Růžena se účastní oběda u tety Bedřišky jen zřídka, tentokráte na mou počest. Jejich děti, devítiletý Karlíček a šestiletá Pavla, přijdou nahoru později; celé dopoledne prý zlobili a za trest musí jíst dole se služkou. Vše je při starém. Ervín protestuje, zvedne-li se teta, aby přinesla něco z kuchyně. Obsluhuje nás Heda.

„Hedičko, pěkně prosím, ještě trochu omáčky!“

Jídlo je u nás obřadem, při němž člověk opatrně odvažuje slova. Při jídle je dovoleno mluvit jen o věcech bezvýznamných.

„Hedičko, dala jsi Růženě recept na ten dort, který jsme tady jedli o Velikonocích? Nezapomeň! Říkám ti, Emile, Hedin kávový dort je pohádka!“

Každý, komu je zde odedávna vykázan tradiční úkol, zastává jej slavnostně a svědomitě. Teta dohlíží — právě tak jako před čtvrt stoletím — nezlobíme-li s jídlem.

„Ervíne, copak je? Nechutná ti? Pro vás je, hoši, hřích vařit. A ty, Emile? Hned si vezmeš ještě jeden kousek! Nezlob mě!“

Jsem pro ni dodnes „náš nejmladší“. A pro Ervína a pro Hedu také. Nezapomínají, že mě stále ještě mohou napomínat a poučovat.

„Proč nosíš tuhle červenou kravatu? Nesluší ti! Klára je slepá, když tě s ní pouští mezi lidi!“

„Po obědě si aspoň na hodinu lehneš. Nevypadáš dobře, musíš hodně odpočívat, nemysli si, že už máš vyhráno! Nemoc ti dosud čouhá z očí.“

Podrobují se vždy bez reptání. Mám dokonce rád náš domácí řád. Nahrazuje erb, jehož se starému domu Richarda Adlera nedostalo. Nereptám, že se Ervín pasoval na jeho samozvaného strážce. Pokládá se za otcova nástupce se všemi právy i povinnostmi pána domu. A v této funkci se velmi rád otce dovolává.

Ervínova žena bývá přede mnou rozpačitá, a ani já nejsem v její přítomnosti zcela klidný a bezpečný. Je o dva roky mladší. Učil jsem ji v bohatýrských dobách švihat káču a půjčoval jsem jí pohádky. Vyrostli jsme v jedné ulici. Před jedenácti roky na jakém-si dobročinném večírku si mě Růžena Svozilová odvedla do temného kouta, stiskla mi obě ruce, zvrátila hlavu hluboko dozadu, podívala se strnule ke stropu a vydechla jako v horoucí modlitbě:

„Zbožňuji vás, Emile!“

„To vás přejde, Růženo!“

Neomdlěla, jen cosi takového předstírala. Byla odjakživa výstřední. Po roce si vzala Ervína. Zatím je jedinou křesťankou v rodině Adlerů. Má odbarvené vlasy, tloustne, maluje si rty a nehty. Bůh s ní!

„Ervíne, poslouvej! Emil říká, že mu dnes připadal Starkov jako dočista cizí město. Málem by prý byl ani domů netrefil. To je dobré — co?“

Kdyby tak často neopakovala „to je dobré“, trvalo by lidem jistě o trochu déle, než by poznali, že není tuze chytrá.

Dojedly jsme. Heda sklízela ze stolu. Růžena si hrála se zrcátkem a pudřenkou. Ervín se zamyšleně procházel od okna ke dveřím. Měl by si sednout, vrzají mu ohavně boty! Nyní nám už nic nebrání hovořit vážně, ale je zvyk začínat zdaleka a úvodem. Sleduji pozorně Ervínovy přípravy, trvají trochu dlouho. Snad se něco nestalo? No, nebudu hádat, nejsem také nikterak zvědav. Beztoho jde o maličkosti. A co jsem prve vypravoval Růženě, je jen polopravda. Uvědomil jsem si to, když opakovala má slova Ervínovi. Pravdu jsem nemohl říci, nesmím jim nikdy říci nic nerozšafného, co by vybočovalo z břehů našeho poklidného života. Usmál jsem se představě, že bych jim vypravoval, jak jsem si koupil planetu, jak mě zmámily poutové hračky a neznámá plavovláská, jak mě vyděsila na našem schodišti černá kočka a jaké záludné vzpomínky mi vybavila. Podívali by se na sebe významně a pak by horempádem naléhali, abych si šel odpočinout.

„Nevím, co to je,“ bručí Ervín, „ani kouřit se mi dnes nechce... Kdy sem přijede Klára?“

„Až v pátek, na tetiny narozeniny.“

„Nevzpomínám si, zdali jsem ti již napsal, že nejsem pranic nadšen vaším cestovním plánem. Měl bys jet do hor, a ne k moři...! Teto, prosím tě, sed', kam zase chceš jít? Je zde přece Heda a Růžena!“

Zachytil jsem Hedin ostražitý pohled, jímž sledovala Ervínovu obchůzku. Teta se po bratrově napomenutí zase s povzdechem posadila. Zastavil se na prahu před ložnicí a pozorně se zadíval na svaté znamení židovských domácností, na úzkou trubičku, jež se jmenuje mezuzah a je přibita na rámu dveří.

„Je tady plno prachu, proč si neřeknete, abychom vám nahoru poslali na chvíli naši služku?“

Na tuto zašlou trubičku sáhne teta dvěma prsty, kdykoli odchází z domu, a přitiskne je pak ke rtům. Ta trubička nás odjakživa lákala. Jednou bychom ji byli málem strhli a prohlédli si její obsah, kdyby nám v tom nebyl rozhořčeně zabránil otec. Teta tehdy stonala. Zavolala si nás, když zvěděla, co jsme chtěli provést. Její hlava ležela nehybně a odevzdaně na bílé podušce v záplavě slunce. Nemluvila k nám vyčítavě, nýbrž jen smutně:

„Když člověk jde neznámým krajem, říká si: ‚Nezbloudím! Poznám cestu zpátky podle tohohle stromu, téhle skály a tohohle jezírka!‘ I my máme taková znamení, jež nás povedou, až bude nejhůře. Jedno z těch znamení je přibito tady nad prahem. Pamatujte si to, děti, i když mi ještě nerozumíte!“

Pane na nebi, jakpak dlouho budeme dnes poslouchat vyčítavé stenání Ervínových střevíců? Mohl jsem zatím rozbalit kufr. „Podívej se, Růženko, tohle jsem přivezl dětem!“ Spráskne ruce a koketně zamžourá očima. „Ervíne, honem, pojď se podívat! No ne! Karlíček bude radostí bez sebe!“

Ervín se zastavuje naproti mně, opírá se oběma pažemi o stůl a křiví ústa. Così se opravdu tady přihodilo. No jakpak ne, potkal jsem přece Maxu!

„Rád bych si také s tebou pohovořil o jedné vážné věci! Jde o náš dům.“

„Nemohl bys dát teď laskavě Emilovi pokoj?“

Stala se neslýchaná věc: Heda se osopila na nejstaršího bratra tak nevraživě, že jsem sebou až škubl. Co se děje? Teta se

zamračila a výstražně zaťukala ukazováčkem do stolu. Jen žádné sváry, děti! Růžena, prohlížejíc si zálibně nehty, nevinně podotkla:

„Já myslím, Hedó, že by se to měl Emil hned dovědět. Co říkáš, teto?“

Není to poprvé, kdy se radí, mají-li mi nějakou svou záležitost prozradit. Jsem nejmladší.

Teta neříkala nic. Hleděla z jednoho na druhého trochu udiveně a trochu zlekaně, a přikyvovala chvatně jakési naivní a nenáležité myšlence, třeba takovéhle: Bože, děti, jak jste vyrostly! Převyšujete mě o celou hlavu!

Ohavně se mi chtělo zívát. Jde o naše stavení, ať si je dají spánembohem přestavět nebo přemalovat, ovšemže také přispějí, víc než tisíc korun snad ode mne Ervín nebude chtít. Nebo mají jiný nápad za lubem? A hledme! Ervín je dotčen, urazil se. Nad Hedou máchl beznadějně rukou a teď útrpně kolébá hlavou. Ale, ale, ale! Tohle nerad vidím.

Ospalost se mne naráz pustila, když Ervín rezolutně zvedl ukazováček a mrazivě prohlásil:

„Příště, až přijedeš do Starkova, najdeš tetu a Hedu v Kubištově vile. Najmu jim tam dvoupokojový byt. Jsem totiž nucen prodat náš dům. Doktor Marel jej koupí!“

„Cože? Ty jsi prodal náš...?“

Vyskočil jsem, jako bych se byl popálil. Polekali se.

„No a...? Divíš se? I ty? Vezmi si tužku, papír a počítej. Obchody jdou tak bídně, že...“

Příval Ervínových slov mi podrážel nohy, zase jsem se posadil. Já vím, já vím, no jistě, ovšem, z dvanácti starkovských textilních továren je už šest zavřeno, taková je dnes mizerie... ano, Ervín v poslední době na režii jen doplácí, ne, není třeba, aby mi dal nahlédnout do svých knih. Stará se o tetu, o Hedu i o svou rodinu. Ty časy jsou pryč, kdy přes noc vydělal tisíce. Jakkak by nebyly pryč! Ale prodat náš dům? Náš dům? To přece... Nedovedu si vysvětlit, proč mě to tak vyděsilo. Vždyť sem dojíždím sotva dvakrát za rok. Bůh uchovej, že bychom chtěli dopustit, aby firma Ervín Adler upadla do konkurzu. Banka už

nepůjčí a my, já a Jindřich, nic nemáme. Dvaceti tisíci obchod nezachráníme. Svatá pravda! Ale prodat náš dům? Dát do novin inzerát, vyvěsit cedulku *Tento dům je na prodej*, vystěhovat odtud tetu, Hedu, mamčin nábytek, neprocházet se již nikdy naší zpustlou zahradou, připustit, aby ji potupně ostříhali a ulízáli jako frizuru prodejné holky? Ach, to ovšem nejsou rozumné důvody, takhle blouznit nesmím! Ostatně Ervín ví nejlépe, co dělat. A dům je jeho. Dívá se na mne, jako bych ho chtěl zničit.

„Já přece neprotestuji, jen mě to ohromilo!“

„Tak si jdi pěkně lehnout, neboří, až přijede Jindřich, znovu si o všem promluvíme. (Ervín náhle zrozpačitěl.) Smlouvu jsem ještě nepodepsal. Teta Bedřiška totiž chce, abyste dříve všichni prohlásili, že s prodejem souhlasíte.“

Nezdá se mi to? Odkdy potřebuje Ervín našeho souhlasu k rozhodnutí ve svých věcech? A tohle je, bohužel, jen jeho věc. A proč je Heda tak vyděšena? Drmolí ubrousek a hledí z jednoho na druhého, jako by se před ní objevili loupežníci. Tady cosi neklape!

„Ty chceš tedy náš souhlas? A co říká Jindřich?“

„Náš pan doktor je najednou na koni. Kdybych se ho na nic nebyl ptal, bylo by všechno v pořádku.“

„To znamená, že nesouhlasí?“

„No, totiž... Ale nechme toho zatím! Hedičko, hlavu vzhůru (vzal ji za bradu), ty nemáš ani poslouchat vážné řeči, když tě tak rozčilují. A podruhé na mne nekřič, buď tak dobrá! Ještě posedíme, Růženo? Ano? No dobře. A ty, Emile, honem spat. Já říkám: spánek je nejlepší zotavená!“

Lehnout si, prospat se, tak, tak! Neboří. A nebudeme mít žádný domov. Možná, že začínám být sentimentální. Domov! Tatínek říkal — nebo to napsal v jedné knize? — že židé do skonání musejí svůj domov hledat, v tom prý je jejich dějinné poslání. Konečně mně je to jedno. Prospím se. A potom všechno odkývám. Ervín mi připomíná, kdykoliv přijedu domů, že bankovní úředník musí mít smysl pro skutečnost, pro logiku, pro číslice. Ale třeba jsem se minul s povoláním. Dříve jsem na to často myslel. Dnes už na tom nezáleží. Prospím se, aby se mi

zdál svět jednodušší. Kdopak tohle říkával? Maxa, ne? Ale trochu jinak. „Napij se, dušinko, a budeš rozumět světu!“

Odešel jsem do ložnice a lehl si na pohovku. Po několika okamžicích tiše za mnou vklouzla Heda. Je všechno v pořádku? Upravila mi polštář pod hlavou a přikryla mě pečlivě houní jako těžkého pacienta. Její dlouhé, bílé ruce jsou neustále zaměstnány, nepřetržitě někomu posluhují v okázale vyčítavém a urputném chvatu, v němž není ani zbla nadšení. Nepromluvili jsme na sebe. Jen když se naše oči setkaly, přece jsme si cosi pověděli bez řeči: „Viděls?“

„Viděl jsem všechno. Ale co se dá dělat?“

Odcházela po špičkách. Už není hezká a její úsměvy zebou. Bylo mi jí líto. Nejraději bych ji k sobě zavolal. A tetu také. Nesmím. Musím spát. Jsem nejmladší.

Ba ne, neusnul jsem. Ležel jsem se zavřenýma očima. Bylo slyšet šum, cinkot nádobí, crčení vody a přidušený hovor.

„Jsem pověřivá, ráno jsem potkala jeptišku... Představ si, Karešová zase bude chovat. To je dobré — co?“

Po čem voní vzduch v našich pokojích? Po dětských polibcích? Růžena by řekla — „to je dobré, poslouchals, Ervíne?“ Proč mě bolí, že Ervín prodá dům? Vždyť sem tak málo dojždím. Je tady vlastně smutno. Zvláště dnes. A uprostřed pouti mi bylo tak dobře! Jsem hlupák, vzpomínky přece nelze prodat, a jsou to jen doznělá slova, zapadlé kroky a utracený čas, co mám pod naší střechou rád. Mám svůj vlastní domov jako Ervín, a Jindřich snad také. Jsem tady jenom hostem. Hu! Teď sem vpadly Ervínovy děti!

„Tiše, Karlíčku, nedupej, strýc Emil spí. Nic ti nedá, když ho probudíš!“

Přistrojují je jako pimprlata. Někdo by měl na to Ervína upozornit. Já nemohu. A pořád je okřikují. Nechtěl bych být Karlíčkem. Karlíček a Pavla. Proč ne také Pavlička? Hocha mají asi raději.

„Pavlo, řekni tetě Hedě tu básničku o špačkovi a vráně! No, kdo ti ublížil? Ervíne, podívej se! Zase natahuje moldánky! Nestydíš se?“

Otevřel jsem oči. Sloup vířivého prachu se zvedal od země k oknu. Posadil jsem se a vyjeveně pozoroval úchvatné hemžení lesklých bodů. Vedle se marně pokoušeli utišit Pavlu. Naříkala tím usedavěji, čím více ji přesvědčovali, že nemá důvodu k pláči. Bylo mi úzko. Pryč odtud! Vstal jsem a jako zloděj se příkradl ke dveřím druhého pokoje. Naslouchal jsem. Byl prázdný. V kuchyni také nikdo nebyl. Tiše, tichounce jsem se dostal až na chodbu. Takhle jsem se naposledy tajně plížil z domu k svým hrám před pětadvaceti roky. Sestoupil jsem na dvůr kolem schodů vedoucích do sklepa. Tři lípy a stará, pokažená pumpa. Ještě třicet kroků a budu na zahradě. Utíkal jsem. Před vrátky, na výměnku, stojí dva křivé modřiny. Rostly s námi, druh vedle druhá, a když zestály, padly si do náručí. Říkáme jim vousáči. „Kde na mne počkáš? U vousáčů?“

Zvedl se slabý vítr. Nad hlavou mi pluly dva roztřepené mraky. Zahrada byla plna květů. Rudé, modré a bílé trsy. Polozbořená besídka. Cestičky zarostlé býlím. A povědomý šepot se kolébal ve vzduchu. Usedl jsem v besídce na lavičku, jež kdysi byla zelená. Bylo odtud vidět jen kus nerovné, zčeřené hladiny trávníku a za ním staré, vážné keře kalin a divokého hlohu. Jako by i zahrada světla neděli. Odpočívá, dumá, její listnatí stařečkové ospale přikyvují: tak vidíš, tak vidíš! Vzduch je mdlý.

Utekl jsem z domu, to není v pořádku! Od první chvíle, kdy jsem vystoupil z vlaku, nepočínám si rozumně. Našinec nesmí zahálet. Celou zimu jsem však prozahálel, nedovolili mi číst, psát, ani příliš mluvit. Nemoc mě zhýčkala. V tom je to. Člověk nesmí přemýšlet a vzpomínat jako staré panny. Ervín prodal náš dům. Dobře. Jediná otázka, kterou lze připustit, je: za kolik? A dost. Dejme tomu, že za sto šedesát tisíc.

Ulomil jsem větvičku a napsal jí do písku 160 000. Jedva jsem však dopsal tuto číslici, klesla mi ochable ruka. Vzpomněl jsem si, jak jsme psávali s Klárou v pražských parcích do bláta a do sněhu ozdobné iniciálky. To bylo tehdy, když jsme si řekli, že se vezmeme, až najdu zaměstnání. Čas plynul a žádné místo jsem nenašel. Tenkrát mi připadalo, že nejsem k ničemu. Přes dva roky to trvalo. Co chvíli mě napadlo: jsi vůbec schopen se

uživit? Klára pokaždé zápasila, než mohla ze sebe zajímavě vypravit: „Nic si z toho nedělej!“ Ze zoufalství jsem se pletl do řemesla Maxovi: stal jsem se agentem a pokoušel se prodávat rozmnožovací stroje. Absolvoval jsem prodavačský kurz, naučili mě jednat se zákazníky, klanět se, neodporovat kupujícímu, ohromovat odbornými výklady, nedat se vykázat ze dveří, a zakoupili mi měsíční tramvajový lístek na dvě hlavní trati. Neosvědčil jsem se. Zdálo se mi, že bych spíše prodal větrný zámek než rozmnožovací stroj. Čím více jsem se řídil pokyny vštěpovanými v prodavačském kurzu, tím hubenější byly mé výsledky. Omrzly mi nohy a ruce. Známi mě nepoznávali nebo se mi vyhýbali. Jeden zákazník na mne dokonce zavolał strážníka. Brrr! Nesmím si ty chvíle připomínat, jde z nich mráz po zádech!

Zvedl jsem se a bloudil nazdařbůh zahradou. Místy se pěšinky ztrácely v houštinách keřů. Prodíral jsem se jimi, vrýváje si v paměť zapomínané úkryty. Brzy mě to unavilo. Vracel jsem se k besídce. Vezmu-li to kolem a kolem, musím děkovat Ervínovi, že jsem se dostal do banky. Ervín není zlý! Bůh ví, že ne! Vždycky to s námi dobře myslí. Je patetický. Ano. Každou druhou větu začíná s pěstí na srdci. Je to snad hřích? Čerti spískali, že mi dnes na našich i na mně pořád cosi vadí. Stalo se něco? Naprosto nic. A přece bych se byl snad v ložnici zalkl.

Jda podél hustě zarostlého plotu, zaslechl jsem z ulice hlasy, jež přivábily mou pozornost. Dva muži kráčeli zvolna několik kroků ode mne za zelenou hradbou keřů. Rozuměl jsem každému slovu.

„Škoda, že chcete už večer odjet ze Starkova, byli bychom si zítra prohlédli zámek... Tak se podívejte, tady bydlí, to je jejich zahrada. Znáte celou rodinu?“

„Tak trochu, kromě Emila. Starého jsem znal ze všech nejlépe. Jak už je dlouho mrtev?“

„Nevím dobře, no, patnáct roků to ještě nebude! Emil dnes přijel, viděl jsem ho před polednem na náměstí. Je z nich, myslím, nejméně zajímavý. Dříč, hrozný dříč! Vzal si dočista chudou židovku z Prahy, a nikterak zvláště hezkou. S ním musí být patrně manželství k zbláznění nudné!“

„Proč? Je podivín?“

„Ne, ale... jak bych to řekl? Znáte onen druh nedostudovaných horlivců, kteří si chtějí stůj co stůj dokázat, že nejsou darmošlapy? Ženou se za jakýmsi přízemním cílem s takovou dýchavičnou zběsilostí, až si nakonec přestanou vidět na špičku vlastního nosu. Rozumíte mi? Takoví Emilové by nad sebou zaplakali, kdyby se uměli podívat na svůj život. Pro nejmladšího Adlera jsou nepochybně tajné státní dokumenty cárem papíru vedle jeho úředních škrabanic. Popularita diktátorů bledne vedle popularity jeho představených. No, zakrněl. Jistě to tedy daleko dotáhne. Aspoň já se tak na něho dívám. Je ho škoda. Býval to nadaný, milý chlapec a chodíval více mezi nás. Po Richardu Adlerovi není z nich ovšem nikdo. Kdepak! A kolik je, prosím vás, vlastně hodin?“

Stál jsem dlouho a nehnutě v nejzazším koutě zahrady, kam až mě zavedli neznámí muži z ulice. Hleděl jsem do země a trapně se usmíval. Ještě se mi nepříhodilo, abych stál sám před sebou v rozpacích. Braň se, je prý tě škoda, zaplakal bys nad sebou, braň se a nekoktej! Opravdu jsem se zakoktával ve svém vzteklém monologu: „Proč se o mne cizí chlap stará? Blbec! Ještě dobře, že kašlu na všechny pomluvy!“ Popravdě řečeno — příliš jsem na ně nekašlal.

Nehýbal jsem se. Kousal jsem rty a potměšilé myšlenky. Nudné manželství! Jak to řekl? K zbláznění nudné! Chodíme každý týden s Klárou na koncerty, ne? Do divadla každý měsíc. Co ještě? Předevčírem jsme se zúčastnili večírku, který pořádal náš vrchní ředitel. Kláře se třásla kolena. Poprvé nás pozval. Zapomněl jsem se tím při obědě pochlubit. Teď už se o tom ani slovem nezmíním. Ervín by povytáhl překvapeně obočí: „No, tužíš se, hochu, tak jen dál!“ Fuj! Těšil jsem se domů. Chtěl jsem se toulat po kopcích a po lesích. Nikde se nebudu toulat! A povím si to naplno: začínám mít Starkova až po krk! Sebereme s Klárou kufr a pojedeme. Ať si tady prodají, co chtějí. Zasluhuji si vlastně, abych vyslechl nejpitomější klevety, když se už od rána sám sobě vyhýbám jako nejhorší společnosti. Trochu směšné, co? Nechtěl jsem si připomínat cestou z nádraží, odkud a kam

jdu, doma mi bylo úzko, utekl jsem. Všechno krásně do sebe zapadá, až je z toho člověku nanic: pán, který bloumal na náměstí, provázel jako náměsíčník cizí plavovlásku, chtěl se bavit se špinavým otrhánkem, filozofoval na schodišti nad černou kočkou, onen pán by se měl nyní připojit k oběma mužům z ulice a pomlouvat s nimi zdravý rozum Emila Adlera! Ještě by je dohonil. Marná snaha, Emilku, na nic jiného si nevzpomeneš, než že chodíte do koncertů a do divadla. A že sis našel slušný byt. Velmi lituji, nestačí-li to k ideálnímu manželství! Máte patrně pravdu, vážený pane, ženu se za přízemním cílem, ale nicméně — vlezte mi na záda!

Zaslechl jsem za sebou kroky. Prudce jsem se obrátil.

„Kde ses tady vzal? Proč nespíš?“

Heda zřejmě nechtěla věřit svým očím. Podpírala si ruce v bok a hleděla na mne nechápavě jako na domněle vzorného chlapečka, kterého jsme znenadání dopadli při nezbednosti. Pod jejím přísným pohledem hasla rychle má vzpoura. Snad ani sestře nebylo příjemné, že se setkáváme na místě, kde jsme se v této chvíli podle domácího řádu neměli setkat. A možná, že mi chtěla pomoci:

„Co se stalo? Rozbolela tě v ložnici hlava?“

„Ne, ale nemohl jsem usnout, vedle bědovala Pavla, jako by ji na nože brali, a tak jsem se šel trochu projít na zahradu.“

Omlouvám se, jsem zbabělý!

„A proč jsi nešel jíst?“

„Nevím, copak mám hledat důvod pro každé své hnutí?“

Pochopila, jak mě dráždí její inkvizitorské vzezření. Zakývala shovívavě hlavou a spustila ruce k tělu. Výslech se skončil.

„Přišla jsem natrhat tetě květiny. Najednou je miluje, dříve o ně vůbec nestála. Nechceš se se mnou na chvíli posadit do besídky? Je tam příjemný chládek.“

S Hedou sedět v besídce? Nedovedu si ji představit s rukama nečinně složenými v klíně. Šla napřed, chvílemi se shýbla pro chudobku, přičichla k ní a zahodila ji. Neuvěřitelné, že byla doba, kdy Heda uměla mluvit i jinak než úsečně.

„Chtěla bych si s tebou o něčem promluvit, Emile.“

Ach tak! Posadili jsme se vedle sebe a oba současně zhluboka vzdychli. Povšiml jsem si číslice, kterou jsem tady prve do písku nakreslil. Rychle jsem ji nohou setřel. Heda seděla podepřena oběma rukama o lavičku a přemýšlivě se houpala dopředu i dozadu. O čempak asi celý boží čas uvažuje, chudinka? Živá duše se jí na to nezeptá. Třeba také někdy o mně! Hlavou se mi mihl nápad.

„Poslouchej, Hedo, povím ti komický příběh, jaký člověka denně nepotká: právě mi bylo čirou náhodou odhaleno, co se o mně po Starkově povídá. Víš, že to není nezajímavé? Představ si, podle našeho plotu jdou tři kroky ode mne dva pánové a vykládají si o Emilu Adlerovi. Sledoval jsem je kousek cesty a přitom jsem se o sobě dověděl pramálo lichotivé věci.“

Hleděla strnule před sebe, byl bych přísahal, že mě neposlouchá, kdyby se nebyla zeptala:

„Bavilo tě to? Kdo byli ti dva?“

„Nemám ponětí, na plot jsem nevylezl, abych si je prohlédl, tak zábavné jejich klepy přece jen nebyly, a po hlase jsem je nepoznal.“

Odmlčel jsem se. Nebylo snadné dát si sestrou ověřit nebo vyvrátit podezření, které ve mně vyvolali oba mimojdoucí chlapíci, ono neurčité podezření, jež jsem spíše věřil, než dokázal domyslet. A nebylo v mém původním plánu reprodukovat Hedě místo vyslechnutého rozhovoru z ulice svůj vlastní, dosud jen napověděný monolog.

„Tak prý tedy nemám rád zrcadla, nechci se na sebe dívat, protože bych mohl poznat, že jsem si zpackal život honbou za problematickou kariérou, a že dřu ve dne v noci jen proto, abych se ohlušil a zaslepil. Zkrátka a dobře jsem nudný byrokrat, nevím, co chci, nevím, kam jdu, nevím, proč dýchám. Takový automat, chápeš? Dřevo. Najedený a solidně oblečený chudás, jehož ženu nutno litovat. Hezký portrét, nezdá se ti? Proč ode mne Klára ještě neutekla, nevíš?“

Úsměv se mi nedařil, protože jsem se maličko styděl za své vzrušení. Heda pohrdlivě ohrnula spodní ret a znuděně se zeptala na půl úst:

„A kdyby to i bylo pravda?“

„Kdyby to bylo pravda, tak...“

Rozhodil jsem ruce a zase jsem je spěšně stáhl na kolena. Kam to zabřídáme? Nevěděl jsem, co říci, a cítil jsem, že se červenám. Heda se krátce a nervózně zasmála:

„Vždyť to asi bude pravda!“

Mé rozpaky se rozprchly, zahnal je vztek. Pohlížel jsem pozorně na odřené špičky Hediných střevíců a převaloval na jazyku nenávistnou otázku: Proč se ti vlastně svěřuji?

„Jsi blážínek! Co jsi slyšel, hodí se na tebe docela dobře a s malými obměnami také na mne, na Ervína i na Jindřicha. Vadí ti to tolik? Měli bychom snad psát verše? Nebo sbírat známky? Ať nám tedy někdo laskavě poradí, například mně, co já mám dělat, jak já mám žít? Pořádat čajové večírky? Učit se šermu? Nebo vstoupit do Armády spásy?“

Poněkud si mě usmířila. Z Hediných slov dýchal mráz. Ale v pauzách za jejími otázkami, jež si vynucovaly rezignované příkývnutí, cosi zoufale křičelo: „A přece! Přece jenom!“ Ještě jsem řekl docela tiše, nepokoušeje se už o ironický tón:

„A prý nikdo z nás není po otci!“

Přestala se kolébat a vtáhla zpátky spodní ret. Dlouho mlčela, až posléze vzdorně pohodila hlavou:

„Tatínek uvázl právě v takovém bezvětrí jako my! Konec konců, co kdo z nás ví o tatínkovi? Nejvíc asi Ervín, když o něm pořád vykládá! A nechme toho již, na takovéhle řeči je horko! Chtěla jsem s tebou mluvit o našem Jindřichovi.“

Hezky to vystihla: Bezvětrí! Dusno!

„Co je s Jindřichem?“

„Chci tě právě požádat, abys to vyzvěděl. Píšete si někdy?“

„Ne! Snad bych už ani nepoznal jeho písmo. Stalo se mu něco?“

„Nevyznám se v něm. Když mu Ervín napsal, že chce prodat dům, přihnal se sem jako vrah. Jakživa jsem zde nezažila takovou bouři. Myslíla jsem, že Ervínovi zláme žebra. A Ervín nedokázal chvíli mlčet, není zvyklý, aby mu někdo z nás odporoval. Dnes jsem měla strach, že i ty začneš řídit jako Jindřich, aspoň ses tak

zpočátku tvářil. Mimochodem: mně také není z Ervínových plánů do nadšení, ale přece se neporveme! Bůh ví, proč visíme na tomhle baráku, jako by v něm byly ukryty poklady! No, na tom zatím nezáleží, jde o Jindřicha. Nelíbil se mi, šla z něho hrůza, mluvil z cesty a s nikým se ani pořádně nerozloučil. A to ještě není všechno. Druhý den po jeho odjezdu jsem dostala anonymní dopis.“

„Cos dostala?“

„No ano, nepodepsaný dopis, vyklepaný na stroji a odeslaný ze Starkova, doma ti jej ukáží. Pan Neznámý mě v něm vybízí, abych se rychle postarala o záchranu našeho Jindřicha, dokud není pozdě. Propadá prý nadobro melancholii, nedbá o sebe, chátará a je na nejlepší cestě k úplnému zhroucení, protože běře... morfium. O příčině a podrobnostech ani muk.“

Hedin násilně vynucovaný klid mě znepokojoval silněji než její novinky.

„Věříš tomu?“

„Věřit — nevěřit! Nezpovídáme se navzájem. Mohu přísahat, že nemáš manko v pokladně nebo že nepodvádíš Kláru? Čekala jsem na tebe. Nemohla jsem jít přece k Ervínovi. Způsobil by poplach a tetu by ranila mrtvice. Jindřich pozítří přijede, promluv si s ním opatrně. Nemusíš hned začínat o anonymním dopise, raději o něm vůbec nemluv!“

„Ty chceš, abych... Hm, já nevím!“

Tak se mi zdá, že jsme všichni tři bratři v bryndě, a nechceme to vědět jeden o druhém, ba ani sami o sobě. Čím dál tím lepší nadělení! Hrát si na zachránce, děkuji pěkně!

„Můžeš se mi vysmát, Hedo, ale mám dojem, že se tady proti své vůli krok za krokem zaplétám do nějaké aféry. A na mou duši se mi po ní nestýská!“

„Aféra? Prosím tě! Jakápak?“

„Kdybych věděl!“

Heda vstala, ušklíbla se a učinila gesto, jako by mě chtěla vzít za bradu. Ne, k vtipkování skutečně nemá naše sestra vlohy, ani hlas!

„Čichám, čichám katastrofu! Tak je to...? Plýtváš moc fantazií, a já se domnívala, že jsou dávno pryč ty časy, kdy jsi hledal

senzace a dobrodružství a záhady i na plotně pod pokličkami. V našem domě nikdy žádné aféry nepropukly. Pojď teď domů, uvařím ti kávu. Objevila-li teta, že jsi zmizel z ložnice, bude si už myslet bůhvíco. Počkej, kam jdeš? Musíme jít tudy, po trávníku!“

Ach ovšem, po trávníku, ne po cestičce, vždyť na naší zahradě jsou všechny pěšinky slepé!

Teprve u vrátek si Heda vzpomněla na květiny pro tetu a vrátila se.

Ervín s rodinou byl na procházce. Heda odešla do kuchyně umýt nádobí od svačiny. Teta Bedřiška se uchýlila k oknu do křesla. Vzala si noviny a nasadila si brýle, ale nečtla, pozorovala mě po očku.

„Čteš stále ještě noviny jenom v neděli?“

„Sama čtu jen málokdy; jednou začas mi trochu předčítá Heda.“

Když teta Bedřiška čte noviny nebo si je dává předčítat, všichni se do sebe usmíváme. Teta nerozumí ani polovině z toho, co čte. Nerozumí věcem dne. Jen třikrát v životě jela vlakem a dvakrát byla v divadle. Nakupovat nikdy nejde, aby se nezlobila. Nechápe, jak je možné, že se během let změnila cena zboží. Co si asi představuje pod slovem banka? V jaké podobě a v jakém prostředí mě vidí, když říká: „Náš Emil je teď bankovním úředníkem.“? A přece je teta Bedřiška moudrá. Moudrostí, jež vidí přes hranice okamžiků a přes obrysy věcí. Její rozjímání nejsou planá, zná stovky rabínských pravd, umí velebně mluvit v prorockých podoběnstvích, rozpoznává předměty a časy a události v jejich nadzemských odrazech. A zasahuje-li dnes ještě někdy do vážných otázek hospodářství našeho domu, má k svému zásahu důvody zcela jiné platnosti než praktické. Jaký důvod ji přiměl k tomu, aby si vynutila na Ervínovi žádost o náš souhlas s prodejem domu?

V pokoji je šero, ticho a chladno. Oknem je vidět lípy na našem dvoře a daleko za nimi zelený svah kopce a les. Stále tam bezděky obracím oči, k bílé točité cestě, k první cestě do světa, kterou jsem spatřil. V tomto pokoji jsem se narodil.

„Co ty tomu říkáš, teto, že tě odtud chce Ervín vystěhovat?“
Pokrčila rameny.

„Ervín ví nejlépe, co je třeba podniknout. Chci, aby se s vámi ještě poradil. Nesmíte se na něho hněvat, má se mnou a s Hedou jenom starosti a trápení. To se ví, kdyby žil tatínek...“

„Já myslím, že by nám tatínek tuze nepomohl, jakživ se nestaral o takové maličkosti, jako jsou peníze!“

„Tatínek vždycky věděl, co dělá, jenomže mu nebylo dopřáno, aby nám všechno dopověděl!“

Řekla to chvatně, nesměle a vyčítavým tónem a hezkou chvíli ještě přikyvovala svým slovům. Teta Bedřiška zvolna odvažuje každou větu a člověku se zdá, že mu připomíná starosvětské pravdy, napsané v závějích zapomenutého času, v němž umí číst jen ona.

„Věděl, co dělá, a jak dobře věděl! Čím dál jsme od něho, tím víc nám chybí. Někdy si vyčítám, že jsem se nestarala, abychom mu lépe rozuměli. Ale pak si říkávám: měli jsme ho rádi, to stačí, to je víc než rozumět!“

Poslouchám tetu a hledím oknem k obzoru. Kopec je zalit sluncem, cesta se ztrácí pod temně svítivou kadeří lesa. Tou cestou tatínek rád chodíval. Z tohohle okna jsme ho vyhlíželi. Čtyři svorné dětské hlavy se hluboko vykláněly: „Už jde!“ Mávali jsme a křičeli. „Vidí nás? Vidí!“

Teta se nyní také dívá oknem. Třeba má před očima docela jiný obrázek. Teta Bedřiška jednou... Bylo to ve čtvrtém roce války. Odvedli Ervína. Při posledním obědě před bratrovým odjezdem se tetě pomátl rozum. Znenadání strhla na zem ubrus i s talíři, bušila pěstmi do stolu a křičela: „Proč nic neděláš, Richarde, proč tu sedíš a mlčíš? Necháš ho klidně zabít? Hni sebou přece! Utíkej k hejtmanovi, zná tě! Ať tomu zabráni! Jdi... jdi, kam chceš, všude na tebe dají! Jdi! Nebo už nejsi dočista k ničemu?“ Kousala se do prstů a dupala po zbytcích talířů a sklenic. Otec se tápavě zvedl jako ve snu, vzal nemotorně tetiny spánky do svých rukou a řekl úpěnlivě několik slov. Ztišila se, a pak už jen plakala bez slz. Ach, co to tehdy řekl tetičce? Už si nevzpomenu.

Nebylo mu dopřáno, aby nám všechno dopověděl! Snad má teta pravdu. Zнала svého bratra od jeho dětství. Ani jeho, ani nás nikdo neznal lépe. Uvědomuji si to, když teta vzpomíná: „...to jste byly, děti, ještě docela maličké!“ Bezpochyby dlouho nevěděla, že se jí odcizujeme, vždyť jsme jí rostli před očima, rozuměla našim hrám (našemu životu už nerozumí!), slyšela nás výskat i plakat. Plakat! Kdyby teď někdo vedle v pokoji zaplakal, nepoznala by, který z jejích svěřenců pláče. To je zlé! Jak asi byla užaslá, když poprvé upozorovala, že dospíváme, že si osvojujeme novou řeč a cizí zvyky, že nadlouho odcházíme ze Starkova a začínáme žít bez ní, každý na svůj vrub, a že jí patříme jenom v tomhle domě! Leč tetiny oči se na nás dívají pořád tak vědoucně, jako by stále ještě o nás věděla víc než my sami. Vždyť to není tak nemožné! Třeba svým malým životem, jak my jej vidíme, zakrývá jiný, utajený život, jehož existenci jen bezděky tušíme. Jistě není pro nás nadarmo nejvyšší autoritou. Taktak, že ještě dnes člověku neuklouzne: „Nedáš-li pokoj, Jindřichu, povím to tetě Bedřišce!“ A právě mě napadá, nebylo-li tomu podobně i s tatínkem. Když jsem se o něm před hodinou zmínil v besídce a viděl Hediny rozpaky, problesklo mi hlavou, že vedle našeho otce žil mezi námi skrytý ještě kdosi druhý, koho jsme neznali po tváři a po hlase, kdo však byl pravým pánem domu a spolustrůjcem našeho údělu. Tento „jiný otec“ odtud neodešel. Někdy jako bych poznával ozvěnu jeho nehmotných kroků, jindy jako by se mne dotkl jeho dech z mých vlastních slov. A vsadil bych krk, že se totéž zdá tetě. V poslední době myslí na otce zřejmě stále usilovněji a vykládá nám, že *mrtví nás opouštějí pouze potud, pokud my opouštěme je.*

Teta Bedřiška klímá, noviny se jí svezly z klína na zem. Přemýšlím dále o tatínkovi a umiňuji si, že si zase brzy přečtu několik kapitol z jeho dvou knih. Nikdy jsem jich nedočetl — není to hanba? A vzpomínám si, jak jsem dva nebo tři roky před otcovou smrtí přistihl tetu nad Stráží dějin. Jakmile mě spatřila, pokoušela se ukrýt knihu za zády. Celý den jsem se jí vysmíval, nyní mě to dojíhá. Snad jí tehdy tatínek vytkl: „Nerozumíš mi ani za mák!“ A teta chtěla rozumět svému bratrovi.

Vstal jsem, abych zvedl noviny, a přitom jsem neopatrně vrazil do židle. Teta prudce otevřela oči.

„Nechtěl jsem tě probudit!“

„Vždyť nespím, co tě napadá!“

Jako by se omlouvala! Přitáhl jsem si k ní židli a shýbl se pro noviny. Rozpačitě zamžikala, když jsem jí je podával: přece tedy jsem usnula?

Tady u okna otevřeného do marnivých vzpomínek jsem teprve doma. Že jsem na to dříve nepřišel? Poznávám všechny rytiny na skříni, poznávám pach tohoto koutu, pach mýdla, nafatalínu a ještě čehosi živoucího, poznávám z kuchyně bublání našeho vodovodu a táhlé úpění dvířek staré kredence. Obrazy, jež vidím kolem sebe, vzduch, který vdechuji, a zvuky, jež sem doléhají, obestírají mě prázdnotou volností. Čím je mi drahá tato teskná, zlehčená atmosféra?

Teta si mě zkoumavě měří od hlavy k patě, cosi mi chce svěřit, ale je odhodlána okamžitě zmlknout, přečte-li mi z tváře úsměšek.

„Poslouchej, Emile, nenapadlo tě někdy, že to snad nebyla náhoda... tenkrát, víš, když tatínek k vám mluvil hebrejsky?“

Už mi někdo z našich říkal, že se teď teta podezřele často zmiňuje o otcově umírání.

„A co by to bylo?“

„Podívej se: chtěl, jak víš, abych vás všechny svolala. Ervín — pamatuješ se? — byl na obchodní cestě, Jindřich a ty...“

„Ano, na všechno se pamatuji, dala jsi nás svolat telegramy. No a...?“

Zbožňuji tetu s tímto maličkým hlasem bázlivé holčičky!

„Chtěl být s vámi sám, poslal mě pryč z ložnice, do poslední chvíle mluvil jako kdy jindy... a pak najednou, když chce vyslovit, co má na srdci, nemůže hovořit jinak než hebrejsky. To je přece zvláštní!“

„Blouzníš, na tom není nic divného!“

„Snad není, snad je!“

Víc nepoví, znám její „snad, snad“. Tetin tajemně snižený hlas podněcuje mou obrazotvornost. Nač myslí? Že jsme mu

*nesměli rozumět? Tatínek patrně nebyl pobožný jako ona, ačkoliv znal víc než deset rabínů za našich dnů. Už jeho konflikt s dědečkem! Potom: nikdy jsem ho neviděl přivazovat si tefilim, měl vůbec doma tyto svaté řemínky? V sobotu četl, psal a bral do ruky peníze, do synagogy zašel jen o Dlouhém dni a vždy o třináctých narozeninách svých synů, když některý z nich byl bar micve. Na tuto slavnostní chvíli, kdy židovský chlapec smí jako muž poprvé předstoupit před tóru, sám nás připravoval. Ještě se pamatuji na svou haftóru, kousek bych jí dosud uměl odříkat zpaměti, nerozumím z ní však už ani zbla. Co asi znamenají slova *ký moleó hoórec deó es Adonoj kamájim lajom mechasim*? Víím jen, že je to věta z Izaiáše, z kapitoly, v níž je zpodobena proměna světa, která nastane s příchodem Mesiášovým... Ale tatínek, abych se k němu vrátil... Hm! Jeho případ nebyl všední, proč se vysmívat tetičce? Odpadlík, syn rabínův mluví naposledy, v hodině své smrti, řečí modliteb, které jeho děti už nerozumějí. Takhle jsem o tom nikdy neuvažoval. Vidím ho jasně před sebou: pokoušel se nadzvednout z podušek, sípal, třeštivě tékal očima z jednoho na druhého, lapal po vzduchu a po slovech. Se zoufalou námahou vykřikoval chroptivě hebrejská slova a jeho oči cíhaly v horečné netrpělivosti na naši odpověď. My mlčeli. A potom, když jsme už od něho odešli, ještě jednou nás svolával. Nezažil jsem nic strašlivějšího. Byla noc. A v ní rudě ječel zvonek. Umlkal a znovu běsnil. Bezdeché pauzy mezi zhasínajícími záchvěvy sil se prodlužovaly, hlas zvonku ochaboval, ochaboval, až dozněl docela. Otec byl mrtev. Zemřel s prstem na zvonku... Nebylo mu dopřáno, aby nám všechno dopověděl!*

V kuchyni odbíjejí hodiny. Čtyři údery. Cože? Od mého příjezdu do Starkova uplynuly teprve čtyři hodiny? Zatočila se mi hlava. Vyjeveně jsem hleděl oknem k nebi, do modrého prázdna, a viděl v něm přeludné dálky, jimiž jsem za tak krátkou dobu prošel. Cesta od nádraží na náměstí, z náměstí domů... „A ty pak vidíš celý svět naruby. Nezažil jsi to někdy?“ Jindřich! Co se mu mohlo přihodit. Heda mi musí ukázat ten anonymní dopis. Slíbil jsem jí... Ale tomu už je přece dávno! Není? O čempak jsme mluvili s tetou Bedříškou? Starostlivě a trochu podezíravě

na sebe hledíme. Na tatínka jsme vzpomínali! Počítám vrásky na jejím čele, myslím, že jí zase dvě přibyly. Teta si prohlíží mou bradu.

„Emile, ty jsi zarostlý!“

„To je divné, vid? Rostou mi vousy!“

Oba se hlasitě smějeme. A co, vždyť nás nikdo neposlouchá ani nevidí. Nemáme čisté svědomí, mluvili jsme o záhadách, pro to nemají mí sourozenci pochopení. A nic jsme si vlastně neřekli. Nemáme tušení o jejich skutečných starostech, dává si pozor, aby nám z nich nic neprozradila. Proč si jenom přeje, aby Ervín měl náš souhlas? Chce-li něco Ervín, musíme se přece podrobit!

„Tak jsem ti před týdnem navštívila Marii (Marie je naše bývalá služka, třicet let u nás sloužila), už je skoro úplně slepá a belhá se o dvou holích. Ptá se mne: ‚A copak Ervín? Je pořád tak hubatý?‘“

Teta se nemůže dlouho smát, smích ji bolí, odvykla mu. Co bychom si ještě pověděli? Už nic? Tetička vstává. No dobře, ať si jen zase bloudí po domě, já ji nenutím jako Ervín, aby pořád dřepěla na židli. Zvedám se také.

„Kam jdeš?“

Kdybych věděl!

„Před dům, trochu se projdu, tetičko!“

„Kam jdeš?“ ptá se mne v kuchyni Heda. Jsem přece nejmladší. Stojí u okna s utěrkou přitisknutou na prsa a snaží se přede mnou cosi zakrýt svými zády...

„Jdu na malou procházku. A copak přede mnou schováváš?“

„Nic!“

Vmžiku se otočila a divokým pohybem smazala jakýsi obrazec nebo písmeno nakreslené na zadýchané sklo. Pak se ke mně obrátila s netrpělivým úsměvem v široce semknutých rtech. Nepřístupně, pyšně a přezíravě se na mne podívala.

„Vrať se brzy, večeříme o půl sedmé!“

„Vrátím se za chvíli!“

Jdu. A nevím kam. „Člověk se nejlépe zotaví, když se nudí,“ řekl mi v Praze můj lékař. Váží přes sto kil, nudí se patrně pořád.

Ale já se doma nenudím, jen zde tentokrát co chvíli nemohu vydechnout.

Na tomhle schodě jsem zakopl o černou kočku, tady mě také přepadla ona ohavně zmatená otázka. Potom mě na zahradě dobily pomluby, jež jsem vyslechl z ulice, a — Heda. Kam jít? Kam jít? Jsem volný. Nečeká mě žádná práce. Osm—deset dní tu musím zůstat. Učiním nejlépe, nebudu-li se starat o můří nohy, které v nestřeženém okamžiku kreslí naše Heda na okno, nebudu-li se na nic vyptávat Jindřicha, je přece dospělý člověk, a budu-li raději uvažovat o sobě a o Kláře. Ona se mi ztratila, má žena dnes není Klárou z doby před pěti lety. Jako bych si ji byl vyměnil. Musím ji tedy znovu nalézt, musím ji...

U nás nelze učinit krok, který by už jednou nebyl učiněn. Znáám i tuhle tápavou cestu bez cíle. Bylo to po mé maturitě. Nevěděl jsem si najednou rady se svou volností, na niž jsem se byl tolik let těšil. Nač mít křídla, neumíme-li létat? Chodil jsem od ničeho k ničemu. Také tudy po schodišti před dům. Tam jsem stál na jednom místě a na jedné noze. Chvíli na pravé, chvíli na levé. Znáám se u mne zastavovali.

„Co je, Emile? Čekáš někoho?“

„Čekám, čekám!“

Ano, tady jsem tehdy stál. Dočkal jsem se? Nevzpomínám si.

Jsem už třetí den doma. Procházím se po zahradě. Po obědě spím. Čtu noviny. Hraji si s Ervínovými dětmi. A přemýšlím o své ženě.

Kdysi — a není tomu tak dávno, rok před svou svatbou — chodíval jsem večer kolem pražského činžáku, v němž Klára bydlila. Měla svůj pokoj hodně vysoko. Ve čtvrtém poschodí. Chodil jsem po chodníku sem tam a hlídal její stín na okně. Váhal jsem: Ještě by nebylo pozdě k návštěvě. Mám, nemám? Nešel jsem. Až zítra. Kdybych přišel dnes, nedovolila by mi, abych ji viděl zítra. Taková tehdy byla. Hlídal jsem raději její stín. To byla doba! Tenkrát jsem Kláře sliboval: „Počkej, až poprvé jedeš se mnou do Starkova!“ „Počkej, až...“

Bože, my se teď nemáme nač těšit, v tom to vězí! My se zase musíme na něco těšit. Copak se člověk má nač těšit jen tak

dlouho, dokud je chudý jako vandrák? Už nejsem chudý, mohu jet k moři. Před lety, když jsem hledal zaměstnání, jsme si říkali: „Jednou spolu pojedeme k moři.“ Myslím, že jsme tomu ani nevěřili. Dnes je to pravda. Málem bych řekl: naneštěstí pravda! Naneštěstí? Krásný nesmysl!

Jdu zase po schodech. Před dům. Na staré místo. Co bych byl bez Kláry? Měla by má práce jakýkoliv smysl? A má teď smysl, když... Ne, tohle raději nebudu domýšlet!

Z mého zadumání mě vytrhlo leknutí. Po druhém chodníku šel stavitel Tomek, spolužák z reálky. Nenávidíme se. Všichni zdejší židé ho nenávidí a bojí se ho. Kvůli němu jsem nepřijel na abiturientský sjezd. Mluví-li se židem, mhouří jedno oko. Takhle: já rozumím tvým kšeftům, židáčku! A říká: „Tchak ccho?“ Byl bych před ním spěšně utekl zpátky do chodby, kdyby...

Tomek nešel sám. Vedle něho kráčela štíhlá, vysoká dívka s širokým slaměným kloboukem na hlavě. Sevřelo se mi srdce, jedva jsem ji poznal. Byla to má plavovláska, s níž jsem na pouti kupoval planety. A jak teď křehkými krůčky procházela tetelícím se světlem, vykouzlila mi před očima totéž neskutečné výsluní, v němž jsem se octl cestou domů. Přišel jsem z šera — a spatřil ji. Míjela mě. Hleděla k zemi. Sotva pohybovala pažemi. Měla nyní jiné šaty, bílé, s velikými květy. Pohnul jsem se — a šel za ní oslnivou závratí jako už jedenkrát.

Uslyšeli mé kroky a obrátili se.

„A hleďte, Adler! Přijel jsi domů na návštěvu?“

Tomek zapomněl hned na uvítanou přimhouřit oko. Teprve když mi podával ruku, uvědomil jsem si, co jsem provedl. Nebylo však již možno cokoliv napravit. Ostatně jsem po tom ani netoužil.

„Ano, na návštěvu jsem přijel. Jak se ti daří?“

Dívka zvedla překvapeně obočí. Poznala mě. A najednou se přihodilo neuvěřitelně mnoho věcí. Tomek sešpulil ústa a řekl jakousi drzost. Možná, že tuto: „Už jsi jistě přinejmenším ředitelem! Opravdu ještě ne? Neříkej!“ Cuklo mi tvářemi, ale zůstal jsem klidný a odzbrojil ho tím, že jsem po něm chápavě přimhouřil oko a právě tak jako on potřásl hlavou: dosud sršíš